

doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.31.15
УДК 378.091.33:784.9]:784.071.2-051

Татарко К. О.¹

Методи та прийоми формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу

Відповідно до запропонованих компонентів виконавської культури (мотиваційно-ціннісний, інформаційно-діяльнісний, контрольно-рефлексивний, інтерпретаційно-виконавський) розроблено методiku формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу, в яку увійшло чотири групи методів та прийомів. Увагу зосереджено на висвітленні практичних аспектів організації процесу навчання, таких як робота над вокально-технічними вправами, розвиток дикції та артикуляції, а також робота над інтерпретацією музичного матеріалу тощо.

Ключові слова: формування виконавської культури; майбутні артисти-вокалісти; методи та прийоми; заняття сольного співу.

Актуальність. На сьогоднішній день формування виконавської культури у студентів-вокалістів є дуже важливою складовою їх загальної та художньої культури, оскільки це впливає на якість концертних виступів виконавців та подальшу успішну взаємодію між слухачами і артистом на сцені. Специфіка виконавського мистецтва вимагає від вокалістів не лише технічної майстерності, але й вміння виразно передавати художній задум музичної композиції, володіння методичними знаннями на професійному рівні. У зв'язку з постійними змінами у соціокультурному середовищі сучасний вокаліст має адаптуватися до потреб сучасності, а саме, вміло володіти такою інтегрованою якістю особистості як мобільність. На сьогоднішній день популярним в музичній сфері є розвиток цифрових технологій, зміна смаків слухача та його переваг у музичному мистецтві. Перед викладачем вокалу постає завдання здійснення аналізу сучасних підходів до навчання, огляду передового досвіду викладання, підбору доцільних методів, прийомів та форм навчання, які б сприяли формуванню виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемою формування виконавської культури студентів вищих навчальних закладів мистецького спрямування займалися О. Андрейко, Л. Гусейнова, Н. Згурська, Т. Зінська, Н. Косінська, А. Михалюк та інші. Дослідження вокальної підготовки майбутніх викладачів вокалу та вчителів музичного мистецтва вищої школи висвітлені у працях Л. Василенко, Ю. Мережко, М. Микиші, Р. Лоцман, Н. Овчаренко, Є. Проворової, Л. Тоцької та інших. Аналізуючи наукову літературу, представлену цими педагогами і мистецтвознавцями, вбачаємо потребу висвітлити методи та прийоми формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу.

Мета статті – розкрити ефективні методи та прийоми формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу.

¹ Татарко Катерина Олександрівна, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.
<https://orcid.org/0000-0002-4341-3804>

Виклад основного матеріалу. У процесі наукового дослідження нами було розроблено компонентну структуру виконавської культури, яка складається з мотиваційно-ціннісного, інформаційно-діяльнісного, контрольного-рефлексивного та інтерпретаційно-виконавського компонентів. Для формування кожного з них були розроблені чотири групи методів та прийомів навчання студентів-вокалістів на заняттях сольного співу.

До першої групи було віднесено методи і прийоми, які б сприяли підвищенню ціннісного ставлення студентів до професійної діяльності і були спрямовані на формування мотиваційно-ціннісного компоненту. До них відносяться: стимулювання інтересу до вокальної діяльності шляхом застосування факторів здивування, створення ситуації новизни навчального матеріалу, прийоми зразкового особистого показу викладачем вокального твору та використання музичних ігор на заняттях сольного співу.

«Метод стимулювання інтересу до вокальної діяльності шляхом застосування факторів здивування» (адаптований за Л. М. Василенко) передбачає заохочення студентів до естрадного співу, що здійснюється завдяки акцентуації на власних співацьких можливостях майбутніх фахівців музичного мистецтва [1].

Для кращого розуміння даного методу доцільним є розкриття сутності дефініції «стимул, стимулювати» – створювати, спонукати, прискорювати, поліпшувати здійснення чого-небудь, викликати імпульси, що будуть сприяти досягненню поставлених цілей. Поняття «інтерес» у перекладі з латинської (*interesse*) – мати велику увагу, бути зацікавленим чим-небудь. Досліджуючи наукову літературу провідних педагогів-музикантів та мистецтвознавців можемо зазначити, що інтерес – це фактор, який стимулює діяльність особистості, викликаний позитивною емоцією та наявністю пізнавальної сторони цієї емоції [2].

Отже, викладачеві необхідно застосовувати для формування пізнавального інтересу студентів до вокальної діяльності такі методи та прийоми, які будуть викликати позитивні емоції, зацікавленість, здивування, приємні моральні переживання, відчуття задоволення від процесу занять співом. Також рекомендуємо застосовувати прийом *«Зразкового особистого показу викладачем вокального твору»*. Таке спостереження, на нашу думку, допоможе майбутнім вокалістам навчитись на зразковому прикладі викладача правильній техніці виконання вокальних прийомів тощо. Під час заняття радимо використовувати нестандартні вокальні вправи і практичні завдання, які викликатимуть фактор здивування та інтерес до вокальної діяльності. Доцільним буде запропонувати студентам поекспериментувати зі своїм голосом, демонструючи можливість створення нових звуків, використовуючи різні техніки вокалу. Також необхідно створити на занятті творчу атмосферу, в якій студентам буде комфортно проявляти свою творчість, реалізовувати власні ідеї, експериментувати і новаторські підходити до виконання музичних творів.

Наступним методом формування мотиваційно-ціннісного компоненту є *створення ситуації новизни навчального матеріалу*. Ми вважаємо, що ситуація новизни навчального матеріалу посилить інтерес та увагу до обраного предмету. Ми погоджуємося з думкою науковців С. Мартиненка та Л. Хоружої, що задля створення ситуації новизни, інтересу студентів слід на заняттях сольного співу використовувати «пізнавальні ігри, цікаві пригоди, гумористичні уривки, перегляд навчальних телепередач, кінофільмів» [3].

На нашу думку, зазначений метод доцільно доповнювати прийомом *застосування музичних ігор на занятті сольного співу*. Сутність даного прийому полягає у відтворенні мелодичної лінії вокального твору, ритму у ігровій формі, що покращить розуміння студентами обраного музичного твору. Рекомендується викладачам вокалу організовувати на заняттях сольного співу зі студентами-вокалістами такі творчі завдання, як створення авторського аранжування вокальної композиції, залучення ілюстрацій вокальних технік. Також пропонуємо використовувати нову технологію едьютейнмент – поєднання навчання з розвагами, що слугує створенню ситуації новизни навчального матеріалу. На нашу думку, така технологія зробить процес навчання цікавим і ефективним і буде стимулювати фактор зацікавлення студентів у процесі вивчення творів вокального мистецтва.

Друга група методів та прийомів спрямована на підвищення самопізнання, збагачення особистісних і професійних якостей співака, покращення науково методичних, вокально-виконавських знань та закріплення їх на практиці. До цієї групи був віднесений *метод навчання співу за різними методиками зарубіжних педагогів*, що полягає у впровадженні в освітній процес нових методик навчання, наприклад, популярними на сьогоднішній день є методика Сета Рігса – спів у мовленнєвій позиції, метод *Estill Voice Training (EVT)*, який запропонував Джо Естілл, сучасна методика Cheryl Porter та інші. Впровадження та використання представленого методу, на нашу думку, буде слугувати комплексному розвитку вокально-виконавських навичок майбутніх вокалістів. Пропонуємо для реалізації методу *навчання співу за різними методиками зарубіжних педагогів* використання таких прийомів: *аналіз зарубіжних методик співу на заняттях з фаху та створення комплексної програми навчання співу на основі інтеграції сучасних методик з вокалу*. Застосування першого прийому допоможе залучити студентів до методично-пошукового дослідження. Другий прийом буде слугувати успішному створенню комплексної програми навчання, яка буде враховувати різні запити студентів-вокалістів та вибудовувати їх індивідуальну траєкторію підготовки. Рекомендуємо для обраної методики враховувати індивідуальні можливості студентів, їх вокальні здібності та вікові особливості.

Заслугує на увагу *метод ток-шоу* – дискусія у стилі телепередачі (метод адаптований за О. Пометун) [5]. Подібна форма проведення занять включає пошук студентами додаткової інформації, що передбачає участь усієї групи в обговоренні проблемної ситуації, можливість проявляти ініціативу, ерудицію та логіку. Використання методу буде стимулювати студентів-вокалістів до мисленнєвої діяльності, покращить їх навички публічного виступу, розвине у них комунікативні вміння. Під час реалізації зазначеного методу пропонуємо використовувати прийом *інтерактивного діалогу між виконавцем-ведучим-аудиторією*. Сутність прийому полягає у створенні відкритого та взаємного спілкування між виконавцем, аудиторією та ведучим. Це означає, що виступ не обмежується просто виконанням вокальної композиції, а створюється можливість для взаємодії та обміну ідеями. Радимо запропонувати студентам після виконання пісні у форматі інтерв'ю відповісти на запитання викладача (ведучого) про обрану композицію, власну інтерпретацію та питання вокально-виконавського характеру.

До третьої групи методів, що формують контроль-рефлексивний компонент виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях

сольного співу пропонуємо використовувати такі методи – «Мішень» та «П'ять пальців».

Використання методу «Мішень» зі студентами-вокалістами на заняттях сольного співу, на нашу думку, буде спрямоване на досягнення конкретних вокальних задач та покращення виконавської майстерності шляхом установлення цілей. Також представлений метод допоможе посилити знання студентів щодо саморефлексії, розвинути вміння об'єктивно себе оцінювати, порівнювати власну оцінку з оцінкою професійного викладача. Для вдалої реалізації методу пропонуємо використовувати прийом «Сам собі вчитель». Реалізацій прийому відбуватиметься таким чином: викладач пропонує студентам після виконання програмового репертуару на занятті сольного співу намалювати на аркуші мішень та розділити її на сектори. Кожен сектор буде фіксувати аспекти навчальної діяльності, а саме: оцінка змісту заняття, оцінка своєї вокальної діяльності, оцінка діяльності викладача, розуміння вивченого матеріалу тощо. Далі студенти вписують свої оцінки по секторам від 5 до 10 балів, відповідно чим вища оцінка, тим ближча вона до центру мішені. Після цього викладач і студент обмінюються своїми аркушами, на яких вказані оцінки та проводять дискусію щодо отриманих результатів. Застосування такого прийому, на нашу думку, буде сприяти успіхам студентів у навчанні, розвине їх навички самоаналізу та допоможе сконцентруватися на своїх силах під час вирішення невдач.

Також пропонуємо застосовувати метод навчання, який був запропонований Лотаром Зайвертом «П'ять пальців». Сутність методу полягає в систематичному оцінюванні та аналізі власного навчального процесу і професійного розвитку. Студентам пропонується після заняття подивитися на долоню і по першій літері назви пальців пригадати принципи, на основі яких буде здійснюватися контроль отриманих знань на занятті:

М (мізинець) – мудрість:

- Що нового я дізнався за сьогоднішнє заняття?

- Які нові знання були мною освоєні (навчально-методичні, вокально-виконавські знання)?

- У якій професійній сфері примножились мої знання та підсилилась компетентність (вокальній, акторській, композиторській)?

- Які нові ідеї мені приніс сьогоднішній день?

Б (безіменний палець) – бажання досягти мети:

- Які кроки я сьогодні зробив у напрямку свої цілей і досягнень?

С (середній палець) – самопочуття:

- Які емоції та почуття переважали протягом заняття?

- Які процеси сприяли високій мотивації та позитивним емоціям?

В (вказівний палець) – взаємодія:

- Які дії я сьогодні здійснив, щоб допомогти іншим людям?

- Чи відбулися зміни в моїх стосунках з викладачем, концертмейстером, вони стали кращими або гіршими?

- Чи принесло сьогоднішнє заняття нові професійні знайомства?

В (великий палець) – витривалість:

- Які кроки сьогодні було зроблено мною, щоб підтримати своє фізичне здоров'я, силу та форму?

- Як я відновив свої сили після заняття з вокалу?

Для реалізації методу пропонуємо застосовувати прийом «*Поділись думками*». Сутність прийому полягає у сприянні відкритому обміну думками, враженнями та відчуттями між студентами та викладачем, з метою покращення їх вокально-виконавської майстерності. Важливо на заняттях сольного співу викладачу вокалу прислухатися до думок студентів, щоб процес навчання відбувався найефективнішим чином. Так після заняття викладач пропонує студентам дати відповідь на наступні запитання: «Що Вам подобається / не подобається на заняттях?», «Що спонукає / заважає навчатися?» тощо. Представлений прийом, на нашу думку, допоможе краще збагнути потреби студентів, покращити взаєморозуміння.

Четверта група методів спрямована на формування інтерпретаційно-виконавського компонента виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів і охоплює такі методи та прийоми: метод мисленнєвого співу, метод театралізації музичного номеру, прийом уявного проспівування музичного твору, прийом використання музичних ігор на занятті сольного співу тощо.

Ми погоджуємося з науковцями О. Гунько та О. Чехуніною щодо висвітлення сутності методу мисленнєвого співу, який представлений у внутрішній зосередженості виконавця, розвиваючи творчу уяву та зберігаючи голос від перевтоми під час повторення фрагментів твору у процесі його вивчення [6].

Отже, сутність методу мисленнєвого співу полягає в тому, що студент вчиться не лише виконувати вокальні твори, але й розуміти їх структуру, виразність та змістовність через музичний аналіз. Під час застосування цього методу викладач сприяє розвитку студентів як виконавців, стимулюючи їхнє музичне мислення, уяву та внутрішню емпатію. Студенти навчаються виражати свої власні думки та емоції через спів, розуміти художній задум музичного твору та відтворювати його через власну інтерпретацію.

Для вдалої реалізації представленого методу рекомендуємо застосовувати прийом *уявного проспівування музичного твору*. Сутність прийому полягає у тому, що студенти за допомогою уяви відтворюють музичну композицію. Це дозволить їм не лише засвоїти вокально-технічні складнощі музичного твору, а й глибше зрозуміти його художній задум. Представлений прийом, на нашу думку, буде розвивати внутрішній слух студентів-вокалістів, покращить їх виконавські навички та розвине музичну уяву, а також буде слугувати кращій організації самостійної роботи студентів з мінімальною витратою голосу під час занять співом.

Метод *театралізації музичного номеру* спрямований на формування у студентів знань щодо використання елементів театральної акторської майстерності. Представлений метод, на нашу думку, дозволить майбутнім вокалістам не лише вокально виконувати музичні твори, а й інтерпретувати їх за рахунок хореографії, жестів, міміки. Ми погоджуємося з думкою науковиці Н. Кирпиченко щодо тлумачення поняття «театралізована діяльність». На її думку, – це художня діяльність, що пов'язана зі сприйманням творів театралізованого мистецтва й відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів, а також метод розвитку психічних процесів у співаків» [7]. Для вдалого впровадження методу театралізації музичного номеру пропонуємо використовувати на заняттях зі студентами наступні прийоми: читання тексту і його аналіз, театралізація уривків з музичного твору, складання опорного конспекту.

Приєм *читання тексту і його аналіз* допоможе майбутнім вокалістам через розуміння літературного тексту підібрати найбільш—влучні засоби музичної виразності для гармонічного втілення концертного номеру. Приєм *театралізація уривків з музичного твору* допоможе студентам-вокалістам розкрити їх акторські здібності, а також навчить ефективно комунікувати з глядачами під час концертного виступу. Приєм *складання опорного конспекту* допоможе провести наскрізне повторення вивченого матеріалу на теоретичному рівні.

Отже, на нашу думку, вище запропоновані методи та прийоми дозволять найефективнішим чином вплинути на формування виконавської культури у майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу у вищих закладах освіти мистецького спрямування.

Література:

1. Гедоністичні засади вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія та методика [Текст] : монографія. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 336 с.
2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності - Департамент освіти та науки Івано-Франківської міської ради. *Департамент освіти та науки Івано-Франківської міської ради*. URL: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1616 .
3. Мартиненко, С. М., & Хоружа, Л. Л. (2010). Методи навчання та їх класифікація. *Початкова освіта. Методичний порадник. № 6 (42), (24)*, 28-32.
4. Збірка Прийоми та вправи для створення ситуацій успіху на уроках. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL : <https://naurok.com.ua/zbirka-priyomi-ta-vpravi-dlya-stvorennya-situaciy-uspihu-na-urokah-307085.html>.
5. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К.: СПД Кулінічев Б.М., 2007
6. Гунько, Н. О., & Чехуніна, А. О. (2020). Творчий розвиток майбутнього педагога-музиканта у процесі художньої інтерпретації вокальних творів. Педагогіка формування особистості у вищій і загальноосвітній школах, (70), 191-195.
7. Кирпиченко, Н. В. (2015). Метод театралізації в роботі з дітьми із затримкою психічного розвитку. *Таврійський вісник освіти*, (3), 114-119.

TATARKO Kateryna.

Methods and techniques of forming the performing culture of future artists-vocalists in solo singing classes.

The article is devoted to the analysis of methods and techniques of teaching and consideration of the optimal ways of forming the performing culture of future artists-vocalists in solo singing classes. In accordance with the components of performing culture proposed by the author (motivational and value, informational and cognitive, control and reflection, interpretation and performance), a methodology for the formation of the performing culture of future artists-vocalists in solo singing classes has been developed, which includes four blocks of methods and techniques. Attention is focused on the practical aspects of teaching, such as working on vocal and technical exercises, developing diction and articulation, as well as working on the interpretation of musical material. The article also discusses the importance of using modern teaching methods by the vocal teacher in the solo singing class, which will make the class effective, interesting and informative for students. It is found that the key to a successful, competitive specialist in the field of musical art is a deep methodological awareness of students. The article describes the effectiveness of using such methods and techniques in solo singing classes as: “The method of stimulating interest in vocal activity through the use of factors of surprise” and the method of “Exemplary personal demonstration of a vocal work by a teacher”; the method of “Creating a situation of novelty of educational material” and the method of “Using musical games in the classroom of solo singing”; the method of “Technologies of teaching singing according to various methods of foreign teachers” and the methods of “Analysis of foreign methods of singing in the classroom”, “Creating a comprehensive

program of teaching singing based on the integration of modern methods of vocal training”; the method of “Talk show” and the method of “Teaching vocal skills”. It is concluded that today in modern art education it is necessary to introduce innovative teaching methods for vocal students.

Keywords: formation of performing culture; future artists-vocalists; methods and techniques; solo singing lessons.

References:

1. Hedonistychni zasady vokalnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva: teoriia ta metodyka [Tekst] : monohrafiia. Nats. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. K.: NPU im. M. P. Dragomanova, 2012. 336 s.
2. Metody stymuliuvannia i motyvatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti - Departament osvity ta nauky Ivano-Frankivskoi miskoi rady. Departament osvity ta nauky Ivano-Frankivskoi miskoi rady. URL: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1616.
3. Martynenko, S. M., & Khoruzha, L. L. (2010). Metody navchannia ta yikh klasyfikatsiia. Pochatkova osvita. Metodychnyi poradnyk. № 6 (42), (24), 28-32.
4. Zbirka Pryiomy ta vpravy dlia stvorennia sytuatsii uspikhu na urokakh. Osvitnii proekt «Na Urok» dlia vchyteliv. URL : <https://naurok.com.ua/zbirka-priyomi-ta-vpravi-dlya-stvorennia-situaciy-uspikhu-na-urokah-307085.html>.
5. Pometun O.I. Entsyklopediia interaktyvnoho navchannia. K.: SPD Kulinichev B.M., 2007.
6. Hunko, N. O., & Chekhunina, A. O. (2020). Tvorchy rozvytok maibutnoho pedahoha-muzykanta u protsesi khudozhnoi interpretatsii vokalnykh tvoriv. Pedahohika formuvannia osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh, (70), 191-195.
7. Kyrpychenko, N. V. (2015). Metod teatralizatsii v roboti z ditmy iz zatrymkoiu psykhychnoho rozvytku. Tavriiskyi visnyk osvity, (3), 114-119.